

През 1925 г. Унгария основава Държавен институт по хигиена. Негови задачи са следдипломно обучение и практическа работа по социална хигиена. Част от института е училището за медицински сестри. Кандидатите преминават програма с продължителност две години и половина и получават единна диплома за сестра и здравен посетител. През първата година от обучението се преподават теоретични дисциплини, включително хигиена. Практическото обучение на сестрите се извършва в болница, а на здравните посетители – в общинските диспансери и в селските здравни демонстрационни центрове. Последните са основани с водещото участие на Държавния институт по хигиена. Примерната структура на областен демонстрационен здравен център е следната – обществени бани, диспансери за майки и деца, за туберкулозно болни и болни от венерически заболявания, дентална поликлиника, офис за социална работа, помещения за студентите. Диспансерната работа във всеки център се извършва от двадесет и двама здравни посетители, седем от които са поливалентни. Законът допуска единствено дипломираните се като сестри и здравни посетители да заемат съответните постове. [2]

През 1925 г. със закон правителството на Чехословакия основава Държавен институт по хигиена, но до началото на 30-те години все още няма училище по хигиена.

Две училища в страната обучават медицински сестри с двугодишна програма, включваща дисциплината „Хигиена“. Здравните посетители се обучават в частно училище в една от специалностите – грижи за майките и децата или за туберкулозно болните. Тенденцията е обучението на здравните посетители да бъде обединено в единна програма за поливалентни здравни посетители, необходими за работа във все по-големия брой поливалентни диспансери в страната. С експертната подкрепа на Института по хигиена, в един от районите на град Прага се организира здравен демонстрационен център. Неговите дейности включват пренатални грижи, грижи за майки и деца, контрол на туберкулозата и венерическите заболявания, дентална клиника, предбрачни консултации и професионално насочване, борба с алкохолизма, училищна здравна работа, ваксинации срещу дифтерит и дребна шарка, здравно възпитание, обучение на здравни посетители. [2]

През 30-те години на ХХ век Югославия разполага с Централен държавен институт по хигиена и девет провинциални

института, както и с Държавно училище по хигиена. Под контрола на Държавното училище по хигиена е Училището за медицински сестри и здравни посетители. Обучението на медицинските сестри и здравните посетители трае три години и включва задълбочено преподаване на принципите на хигиената. Третата година преминава в практическа работа в общинските поликлиники за деца, училищните поликлиники, туберкулозните диспансери и селските здравни центрове. Примерна структура на селски демонстрационен здравен център е следната – диспансерен офис за здравния посетител и за ежеседмичните посещения на лекар, обществени бани, зала за лекции, стаи за студентите на практическо обучение. [2]

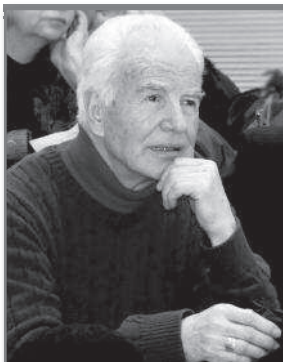
Обучението по превантивна медицина в Европа през 20-те и 30-те на ХХ век се развива на базата на идеите за обхващане на по-широки слоеве от обществото с предпазни мерки срещу съвременните болести, в т.ч. със здравно възпитание. Като организационна форма, най-добре отговаряща на тази цел, се представя и утвърждава диспансерът – място за оказване на безплатна профилактична, а в някои случаи и лечебна помощ на групи от населението със специфични потребности. Фокусът върху семейството се демонстрира чрез редуване работата на здравните специалисти както в амбулаторни, така и в домашни условия. Програмите за обучение, подчинени на тези потребности и на съвременните научни постижения, включват сестринство, социална работа и здравно възпитание. Новият тип професионалисти – „здравни посетители“ получават достатъчно солидно образование, за да изпълняват интегративни функции, насочени към намаляване на социалните здравни неравенства. По-нататъшно изследване върху развитието на диспансерния подход и образованието на здравните професионалисти, които го осъществяват, могат да разкрият факторите за неговия възход и по-късна стагнация.

Библиография

1. Condran G. Changing patterns of epidemic disease in New York City, 1625–1990. In: Rosner D, editor. Hives of sickness: public health and epidemics in NY City. New Brunswick (NJ): Rutgers University Press; 1995.
2. Prausnitz, C. The Teaching of Preventive Medicine in Europe. Oxford University Press, London, 1933
3. Rosen G. A history of Public Health, Baltimore, J. Hopkins University, 1993
4. Rosner D. Introduction. In: Rosner D, ed. Hives of sickness: public health and epidemics in NY. New Brunswick (NJ): Rutgers Univ Press; 1995;
5. Tulchinski T., E. Vavarikova, The new public health, Academic Press, 2014

Автори

Стефания Бежарова, Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“, МУ-Варна, steflb@yahoo.com
К. Докова, Н. Фесчиева

Почина проф. д-р Никола Запрянов

Загубихме проф. Никола Запрянов, един изключително трудолюбив и ползотворен труженник на полето на социалната медицина и историята на медицината. Роден е на 13.11.1929 г. в с. Конуш, Пловдивско. Завършва медицина през 1955 г.

Работи като селски лекар, инспектор и зам.-главен лекар на НЗ в ОНС Асеновград. Постъпва на работа в Катедрата по социална медицина под ръководството на проф. Тодор Захариев (1960). Там изминава пътя на асистент, ръководител на катедра, декан, зам.-ректор на ВМИ Пловдив. Става доцент (1971), доктор на мед. науки (1981) и професор (1983). Ръководи Катедрата по социална медицина за дълъг период

от време (1968-1995). Едновременно вървят преподавателската и научната му дейност, свързана с народната медицина, медицината на траките, организацията на селското здравеопазване и управлението на лечебните заведения. Натрупал богата култура, осмисля ежедневието си с разнобразен творчески труд – намира време за рисуване и литературни занимания – рисува икони, прави карикатури, пише есета и книги. Помагаше ни дългогодишно в списването на сп. „Социална медицина“ с ерудицията на широко скроен социалмедик, с уменията си на писател и карикатурист, с вярното си чувство за добронамерен хумор.

Загубихме колега и приятел, оставил видими следи в българската социална медицина.

Поклон пред паметта му!

Почивай в мир, проф. Запрянов!

от Редколегията на сп. „Социална медицина“